

PERMANENTNÁ FORMÁCIA ABSOLVENTOV TEOLOGICKÝCH FAKÚLT

doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.

TÉMA III: TEÓRIA ZÁSTUPNÉHO TRESTU V SOTERIOLOGII

ÚVOD: Historické pozadie vzniku teórie zástupného trestu

V prostredí, kde na prelome 15. a 16. storočia vyrastal Martin Luther, možno pozorovať veľký vplyv prirodzenej nábožnosti prítomnej zvlášť v ľudovej zbožnosti, no prispievali k tomu aj niektorí členovia vtedajšej hierarchie. Nebeský Otec bol predstavovaný ako tvrdý a neúprosný a jeho Syn bol sudcom, ktorý prísne sleduje skutky ľudí. V prípade, že nie sú dostatočne dokonalé, je pripravený pomstiť sa peklom. Toto náboženské pozadie tvorilo podklad Lutherovho mladého života.

1. Lutherovo formulovanie teórie zástupného trestu

V Lutherovom chápaní môžeme jasne vidieť prvky prirodzenej a pohanskej nábožnosti: Problémom ani tak nie je hriech, ale rozhnevaný Boh, ktorý je pripravený zaútočiť na človeka, kým jeho hnev nebude utišený adekvátnou obetou. Úlohu hnev utišujúcich pohanských obiet v Lutherovom praktickom živote prevzali „dobré skutky“ a skutky akéhokoľvek, no hlavne tvrdého sebazáporu. Z toho mu však vyplynul praktický dôsledok, že Boh je neuspokojiteľný. Je totiž nad ľudské sily dosiahnuť morálnu dokonalosť, a preto si človek nevyhnutne zasluhuje trest.

V tomto náhľade Luther študoval biblické texty a všimol si veľké utrpenie, ktoré podstúpil Kristus. Pri hľadaní dôvodu, prečo spravodlivý tak kruto trpel a zomrel, možno naraziť na tvrdenie, že Ježiš nás chcel zachrániť zo zatratenia, a preto sa za nás stal prekliatym (porov. Gal 3,13), bol prebodnutý pre naše hriechy a na ňom je trest pre naše blaho (Iz 53,5). Zároveň sa v liste Hebrejom píše, že podľa Starej zmluvy sa konali za hriechy zmierne obety, no je nemožné, aby krv býkov a capov odstránila hriechy (porov. Hebr 10,1-4), a preto prichádza Boží Syn, aby obetovaním seba samého posvätil veriacich kresťanov (porov. Hebr 10,10). Ak si uvedomíme, s akým náboženským myšlienkovým pozadím Luther študoval a vnímal tieto texty, pochopíme, že Kristus v jeho prirodzenej náboženskej schéme zaujal miesto síce nevinných bytostí, no Bohom odsúdených na smrť namiesto nás.

Boh vo svojej spravodlivosti je nútený hnevať sa na hriešnych ľudí. Spravodlivý hnev zas Boha núti, aby si ho schladil spravodlivým trestom. Aby Boh vyriešil túto z ľudskej strany neriešiteľnú situáciu, poslať na svet Syna, aby jeho nevinného potrestal namiesto nás. Kristovo utrpenie bolo teda zástupným trestom. Podľa Luthera je to Boží Syn, ktorý vzťahuje na seba Boží hnev, ktorý bol pôvodne namierený na nás pre naše hriechy a robí to preto, lebo tento Boží hnev mohol byť utišený jedine takouto veľkou obetou. Melancton zdôrazňuje, že Boží Syn sa postavil na miesto hriešnych ľudí, a Boh vylial naňho svoj hnev, aby sa uspokojil. Podobné vnímanie môžeme vidieť aj u reformátora Kalvína.

2. Kritika teórie zástupného trestu

V takomto myšlienkovom systéme je Kristus analógiou pohanskej obety, ktorá utišuje a uspokojuje rozhnevaného Boha. Predstava Boha, ktorý si potrebuje trestom schladit' svoj hnev, pričom je jedno, či potrestaný je vinný, alebo nevinný, je prakticky pohanská. V skutočnosti Boh má podľa spravodlivosti právo odpúšťať bez náhrady škody aj bez potrestania. Veľmi dobre to možno vidieť na podobenstve o márnoträtom synovi. Problémom je taktiež predstava, že by Boh na základe hriechu človeka mohol prejsť zo stavu priazne, do stavu hnevu. Zmena stavu u Boha je v rozpore s jeho nemeniteľnosťou, ktorá je potvrdená Svätým písmom (porov. Jk 1,17) aj zdravým rozumom, ak Boha definujeme ako dokonalé bytie.

Kým pohanstvo a prirodzená nábožnosť vidí problém predovšetkým v nepriaznivom postoji Boha voči človeku, Kristus nám zjavuje Boha, ktorý nikdy neupustil zo svojej nezištnej lásky k človeku. Je to práve človek, ktorý zmenil svoj postoj k Bohu a odmietol ho. Riešením teda nie je pokúšať sa meniť Boha, ale zmeniť stav, v ktorom sa nachádza človek. Potrebná zmena stavu v tomto prípade znamená opustiť stav hriešnosti a dosiahnuť stav absolútnej bezhriešnosti (porov. Mt 5,48).

NAŠA ÚLOHA:

Teória zástupného trestu je dodnes veľmi populárna zvlášť v mnohých vitálnych evanjelikálnych denomináciách, ktoré svojimi aktivitami ovplyvňujú aj mnohých katolíckych kresťanov. Je potrebné, aby katolícky teológ jasne rozlišoval medzi falošnou a správnu interpretáciou Kristovho spasiteľného diela, pretože táto problematika má zásadný vplyv na praktický kresťanský život.

ÚLOHA CIRKVI:

Cirkev je strážkyňou pravej viery a autentickou ohlasovateľkou spásy. Jej úlohou je dbať o to, aby sa autentická evanjeliová zvesť dostávala k ľuďom neporušená.

LITERATÚRA:

BAINTON, R. H.: *Martin Luther*. Bratislava: Návrat domov, 1999.

BERKHOF, L.: *Dějiny dogmatu*. Praha: Návrat domů, 2003.

CONSTITUTIO DOGMATICA DE FIDE CATHOLICA, konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu. In: BARON, A. – PIETRAS, H. (ed.): *Dokumenty soborów powszechnych, tom IV*. Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2005.

FORMULA SVORNOSTI. In: *Symbolické knihy*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius 1992.

NAPIÓRKOWSKI, A. A.: *Bogactwo łaski a nędza grzesznika*. Kraków: Księgarnia akademicka, 2000.

NICOLAS, J.-H.: *Syntéza dogmatické teologie II, Vtělení Slova*. Praha: Krystal OP, 2007.

PALOČKO, Š.: *Ježiš z Nazareta, Záchrana ľudí*. Prešov: GTF PU v Prešove, 2010.

POSPÍŠIL, C.V.: *Ježiš z Nazareta, Pán a Spasiteľ*. Kostelní Vydří: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2006.
